

**До Спеціалізованої вченої ради
ДФ 70.895.054 Хмельницького
університету управління та права
імені Леоніда Юзькова**

вул. Героїв Майдану, 8,
м. Хмельницький, 29013

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата юридичних наук, доцента

Винник Анни Олегівни на дисертацію

**Войцещука Артура Андрійовича «Втрата військового майна за
кримінальним правом України», подану на здобуття ступеня доктора
філософії в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право**

**Актуальність теми дисертаційного дослідження є безспірною і
обумовлюється низкою факторів.**

По-перше, варто погодитися із автором дисертаційного дослідження в тому, що через загрози національної безпеки України, викликані початком повномасштабного вторгнення ворога, важливим є переосмислення ефективності кримінально-правових механізмів контролю за використанням та зберіганням військовослужбовцями військового майна. З одного боку, нехтування правилами збереження цих ресурсів та порушення правил користування ними можуть призвести до таких наслідків, як втрата матеріальних цінностей, що згодом може негативно відобразитися загалом на бойовій готовності підрозділів Збройних сил, а з другого, як про це вказує автор дисертації, в умовах сучасної війни з її високою інтенсивністю та постійною потребою у зміні позицій, втрата зброї, техніки чи іншого майна часто може і не бути наслідком порушення правил їх зберігання, а викликана

необхідністю рятувати життя в результаті раптового ворожого удару або ж прямим результатом виконання бойового завдання. Відтак, з'ясування питань кримінальної відповідальності за втрату військового майна є важливим та затребуваним як з теоретичної, так і з практичної точок зору.

По-друге, говорячи про актуальність обраної теми дослідження, варто вказати і на те, що таке розглядуване у роботі кримінальне правопорушення як втрата військового майна (ст. 413 Кримінального кодексу України (далі – КК України) згідно зі статистичними даними Офісу Генерального прокурора у 2023 році належить до трійки найбільш поширених військових кримінальних правопорушень. Так, усього за 2023 рік обліковано 28 666 військових кримінальних правопорушень. Із них на першому місці за чисельністю - ухилення від військової служби (статті 407–409, 429 КК) – 24 524. Друге місце займає непокора (ст. 402 КК) – 1 678 і третє – саме втрата військового майна (ст. 413 КК) – 280. У 2024 році ця статистика є ще більшою.

Разом із цим, у період за 2023 рік у процентному співвідношенні ці правопорушення становлять 86,4%, 5,8% та 1,0% відповідно, що викликає додаткові дискусії з приводу того, чи не є це прикладом надмірної криміналізації діянь, вчинених військовослужбовцями, породжує спір щодо суспільної небезпечності такого діяння, у випадках коли, наприклад, вказаним діянням не завдана шкода, або ж завдана незначна шкода, а відтак і питання доцільності існування цієї кримінально-правової норми у чинному кримінальному Законі.

По третє, багато питань, пов'язаних з кримінальною відповідальністю за втрату військового майна як на доктринальному, так і на законодавчому рівні залишаються не вирішеними. А судову практику, не зважаючи на поширеність розглядуваного кримінального правопорушення, не можна назвати уніфікованою.

По-четверте, це проблематика визначення перспектив розглядуваної заборони у світлі підготовки проєкту нового Кримінального кодексу України (далі – проєкт КК) в частині її подальшої об’єктивації у кримінальному законодавстві України. Незважаючи на те, що вказаний документ сьогодні перебуває лише у стані своєї розробки, вже зараз можна констатувати, що питання кримінально-правової протидії втрати військового майна, на відміну від ряду інших військових злочинів, у ньому знаходить своє місце та вирішується у спосіб, відмінний, від того, який передбачений чинним КК України.

Викладене вище свідчить про те, що звернення до тематики дисертаційного дослідження є своєчасною, а сама вона - актуальною.

Також варто відмітити, що обрання дисертантом проблематики дослідження узгоджується з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до наукової теми Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» (номер державної реєстрації 0117U000103), а також наукової теми кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Забезпечення прав людини у сфері боротьби зі злочинністю».

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх значення.

Визначаючи новизну представлених наукових результатів, потрібно вказати, що дисертація пана Войцещука є одним із перших виконаних на теренах України комплексних досліджень кримінальної відповідальності за втрату військового майна, що включає в себе не лише аналіз нормативно-правових приписів та теоретичних напрацювань, але й вивчення практики застосування положень кримінального законодавства в частині відповідальності за це кримінальне правопорушення.

Проведене автором комплексне дослідження питання кримінальної відповідальності за втрату військового майна дало дисертантові можливість сформулювати ряд пропозицій щодо удосконалення положень чинного законодавства, а також практики його застосування. До найбільш вагомих положень наукової новизни слід віднести те, що автором *уперше*:

– розглянуто в контексті предмета втрати військового майна трофейне майно, майно, одержане як благодійна допомога, майно, вилучене в підприємств, установ і організацій, примусово відчужене майно в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, а також майно, одержане шляхом мобілізації. Доведено, що останнє не може бути предметом вказаного складу кримінального правопорушення в силу дефініції поняття військового майна, визначеної у Законі України «Про правовий режим майна у Збройних силах України». Інше ж зазначене майно, як і будь-яке інше, може виступати предметом втрати військового майна в разі його надходження до військового формування та відображення цього факту в бухгалтерській документації;

– досліджено зіставлення понять «втрата» та «зіпсування майна» із поняттями знищення і пошкодження майна, що, зокрема, є необхідною умовою правильного розмежування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 413 КК України від кримінальних правопорушень, описаних ст. ст. 411, 412 КК України, а також адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 17212 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП). Встановлено, що наслідок знищення майна охоплює ті форми втрати майна, які пов'язані із припиненням його існування чи неможливістю відокремлення від навколишнього середовища, а також зіпсування майна, якщо майно продовжує існувати, однак не може бути відновлене для подальшого використання за призначенням; зіпсування майна в інших випадках охоплюється наслідком пошкодження;

– розроблено алгоритм встановлення того, чи втрата або зіпсування військового майна настала в результаті порушення конкретним суб'єктом правил його зберігання. При цьому сформульовано 5 послідовних рекомендацій: умовно виокремити поведінку, що порушила конкретне правило зберігання майна; встановити, чи така поведінка була раніше за момент настання втрати або зіпсування майна; з'ясувати, чи такі наслідки не настали б і в разі дотримання відповідних правил; визначити, чи порушення правил зберігання було головною або ж вагомою умовою втрати чи зіпсування військового майна; встановити чи допущене порушення правил зберігання ввіреного для службового користування військового майна закономірно призводить до втрати або зіпсування майна;

– обґрунтовано можливість визнання втрати або зіпсування військового майна малозначним діянням. Аргументовано доцільність визнання малозначними відповідних діянь у разі заподіяння неістотної шкоди. Встановлено відповідність таких діянь усім виробленим судовою практикою умовам визнання малозначності діяння;

– проаналізовано межі караності втрати або зіпсування військового майна на предмет відповідності розроблених правовою наукою правилам побудови кримінально-правових санкцій. Зокрема, встановлено надмірну суворість покарання за вчинення таких діянь та безпідставне використання безальтернативних санкцій. Запропоновано відповідні зміни до ст. 413 КК України.

Дисертація містить низку інших цікавих та аргументованих положень, висновків і рекомендацій, які наділені достатнім ступенем наукової новизни, що відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації дисертації є обґрунтованими, переконливими та методологічно вірними, мають системний, комплексний характер і містять необхідну новизну.

Мета і завдання дослідження повною мірою узгоджуються з планом дисертації, визначені правильно та логічно співвідносяться з об'єктом і предметом дослідження. Останні сформульовані коректно.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується також використаними методологією, нормативною та теоретичною базою(список використаних джерел становить 274 найменування), що додатково свідчить про належний рівень оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Не можна не відмітити важливе практичне значення результатів представленої до захисту дисертації, яке полягає в тому, що висновки та рекомендації, наведені у ній, можуть бути використані:

в науково-дослідній діяльності – під час подальшого дослідження проблематики кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби, а також кримінальних правопорушень, що посягають на власність;

у правотворчості – під час внесення змін і доповнень до КК України та інших нормативно-правових актів (за результатами дослідження запропоновано комплекс змін до КК України, а також окреслено концепт змін до нормативно-правових актів, що визначають зміст і обсяг поняття військового майна);

у правозастосовній діяльності – під час кваліфікації посягань на військове майно; в освітній діяльності – під час вивчення навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Кримінально-правова кваліфікація», підготовці підручників, навчальних посібників, методичних розробок.

У цілому аналіз дисертації дає підстави констатувати, що вона є самостійним, цілісним і завершеним дослідженням з актуальної для науки

кримінального права проблематики, пов'язаної із таким кримінальним правопорушенням як втрата військового майна. Із урахуванням чіткого та послідовного формулювання мети і завдань дослідження автором достатньо повно розкрито основний зміст теми, висвітлено найбільш актуальні її проблеми і зроблено наукові висновки, що мають як теоретичне, так і практичне значення.

Дисертація написана грамотною юридичною науковою мовою, з належним використанням понятійно-категоріального апарату, оформлена у відповідності до встановлених вимог. Матеріал викладений чітко, логічно, послідовно та доступно.

Дисертація відповідає науковій спеціальності, за якою здійснено дослідження. Повнота викладу в дисертації основних наукових положень, висновків і рекомендацій відповідає встановленим вимогам.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні результати дисертації відображено у п'яти наукових працях. Серед них – три статті, опубліковані в журналах, визнаних Міністерством освіти і науки України науковими фаховими виданнями з юридичних наук категорії «Б», та дві праці – за результатами проведення науково-практичних заходів.

Оформлення дисертації. Дисертація оформлена згідно з нормативними вимогами, передбаченими для такого виду робіт, написана державною мовою з дотриманням наукового стилю. Положення, висновки та пропозиції, які містяться у науковій праці, загалом характеризуються аргументованістю і послідовністю. У дисертації не виявлено порушень академічної доброчесності (плагіату, фабрикації, фальсифікації).

Зауваження та дискусійні питання стосовно положень дисертації. З огляду на складність та дискусійність деяких питань у запропонованій роботі, попри її загальну позитивну оцінку, мною будуть

висловлені і деякі зауваження, які носять не стільки характер критики окремих аспектів здійсненого здобувачем дослідження, скільки слугуватимуть основою для наукового обговорення безпосередньо під час захисту та стануть дисертанту в нагоді у його подальших наукових дослідженнях.

1. Не можна не звернути увагу на те, що у Розділі першому дисертації здобувач використовує традиційний для кримінального права прийом, а саме - коротке ознайомлення зі станом дослідження проблеми кримінальної відповідальності за втрату військового майна у вітчизняній кримінально-правовій доктрині (підрозділ 1.1, с. 26–32). Разом із цим, звернення до такого способу пізнання передбачає не лише з'ясування наявності чи відсутності проблемних питань з обраної тематики, а передусім наявності або ж відсутності теоретичних розробок, присвячених проблемним питанням: наукових статей, підручників, монографій, дисертаційних досліджень, тощо. Однак, ознайомлення із вказаним підрозділом дисертації не дає повної картини про стан розробленості обраної для дослідження проблематики, зокрема, наприклад, залишається не до кінця зрозумілим, чи хтось взагалі намагався вирішувати питання кримінальної відповідальності за втрату військового майна на дисертаційному рівні. Якщо так, то якими є результати цих досліджень та в який період часу ці дослідження були найбільш затребуваними для наукової спільноти. Ці та ряд інших подібних питань могли б дати більш глибоке розуміння не лише про ступінь розробленості обраної тематики, а і зацікавленості науковців досліджуваною тематикою, що в свою чергу дозволило б скласти уявлення перспективи її дослідження.

2. Розглядаючи на ст. 33-44 дисертації питання регламентації кримінальної відповідальності за втрату військового майна за законодавством держав Європейського Союзу здобувач чомусь жодного разу не акцентував увагу на конкретному переліку держав, законодавство

яких він опрацьовував в рамках досліджуваного питання. Відтак, залишається не до кінця зрозумілою ні кількість таких держав, ні критерій, за яким дисертант їх обирав для свого дослідження. (Відкритим залишається питання про те чи було дисертантом досліджено кримінальне законодавство усіх 27 держав-членів ЄС чи такий аналіз здійснювався вибірково, виходячи із того, доступ до яких джерел фізично мав дисертант). Хотілося б уточнити це питання під час публічного захисту за для розуміння повноти та комплексності проведеного дослідження у цьому питанні.

3. Розмірковуючи стосовно предмета кримінального правопорушення (ст. 59-60), автор дисертації вказує про недосконалість вживаного у чинному законодавстві поняття «військове майно» та вбачає вирішення проблеми змісту та обсягу цього поняття двома шляхами. Перший, який автор дисертації оцінює критично, полягає у використанні в КК України іншого поняття або ж внесення змін у законодавство, що врегульовує зміст розглядуваного поняття.

Другий же ж підтримуваний дисертантом підхід полягає у внесенні змін до назв та змісту Закону України «Про правовий режим майна у Збройних силах України», Постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок обліку, зберігання, списання та використання військового майна у Збройних силах», «Про порядок відчуження та реалізації військового майна Збройних сил», а також, за потреби, й інших нормативно-правових актів. Сутність таких змін полягає в тому, щоб замість формулювань типу «майно у Збройних силах України» та «майно Збройних сил України» використати формулювання на кшталт «майно Збройних сил України та інших передбачених законодавством військових формувань».

Однак такий підхід не є безспірним та таким, що остаточно вирішує окреслену проблему, адже вона, як про це зазначає сам дисертант, полягає у потребі звернення до спеціального законодавства (яке має, за словами

дисертанта, думку якого підтримую і я, безліч прогалин та недоліків) за для з'ясування, яке саме майно, окрім чітко визначеного в диспозиції статті (зброї, бойових припасів, засобів пересування, предметів технічного постачання), належить до військового.

Не намагаючись вирішити, а радше посилити цю дискусію, зазначу, що у проєкті КК його розробники якраз і пропонують вирішення вказаної проблеми через запровадження нового терміну: «засоби ведення бою», до яких відносити зброю, озброєння, військову техніку та захисні укріплення і які власне і вважати предметом цього кримінального правопорушення. При цьому цікаво, що здобувач, згадуючи на ст.103 дисертації вказані положення Проєкту КК України в дещо іншому контексті, власного бачення з цього приводу не висловлює.

4. У роботі запропоновано можливість притягнення до кримінальної відповідальності за втрату військового майна пов'язати із заподіянням шкоди у великих розмірах. При цьому визначити, що шкодою у великих розмірах слід розуміти шкоду, яка у 250 і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

З цього приводу виникає питання про те, а чому обрані саме такі кількісні параметри і чим саме це обумовлено? Запропонований підхід потребує додаткової аргументації та уточнення, які хотілося б також почути під час публічного захисту.

Загальний висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Дисертація Войцещука Артура Андрійовича «Втрата військового майна за кримінальним правом України» є самостійною, завершеною науковою працею, що містить нові обґрунтовані та аргументовані результати, які у своїй сукупності є значимими для розвитку доктринальних і прикладних основ кримінального процесуального доказування в судовому провадженні у першій інстанції.

Зміст дисертації Войцещука Артура Андрійовича відповідає спеціальності 081 «Право».

Дисертація «Втрата військового майна за кримінальним правом України» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із подальшими змінами), Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 року № 502) та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 та зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 року за № 155/30023, а її автор, Войцещук Артур Андрійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ

кандидат юридичних наук, доцент

Доцент кафедри кримінального права та кримінології

Факультету № 1 з підготовки фахівців

для органів досудового розслідування

Національної поліції України

Львівського державного

університету внутрішніх справ

Анна ВИННИК